

DE FINANCIËLE IMPACT VAN VOEDSELBEDELING OP DE INKOMENSADEQUAATHEID VAN LEEFLOONTREKKERS IN BELGIË*

DOOR | **KAREN HERMANS EN TESS PENNE**

| Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Universiteit Antwerpen

1. INLEIDING

Het aantal personen dat moet terugvallen op voedselhulp nam de afgelopen jaren gevoelig toe in België en andere hoge-inkomenslanden (Gentilini, 2013; McIntyre et al., 2016). De Belgische Federatie van Voedselbanken (BFVB) registreert bijna een verdubbeling in het aantal begunstigden op twintig jaar tijd: in 2000 werden nog 'slechts' 92.225 begunstigden geteld, in 2019 al bijna 170.000 (BFVB, 2020). Deze verontrustende tendens zet zich door in een tijdperk waarin heel wat Europese landen geconfronteerd worden met stijgende armoedecijfers en een inadequate minimum inkomensbescherming voor de bevolking op beroepsactieve leeftijd (Cantillon et al., 2019). Voedselbanken worden dan ook, terecht of onterecht, steeds meer beschouwd als een symbool voor het falen van moderne welvaartsstaten om adequate sociale bescherming te bieden (Caraher en Furey, 2018; McIntyre et al., 2016; Poppendieck, 1998).

Bestaand onderzoek naar de sociaal-economische profielen van personen die voedselhulp ontvangen, toont aan dat het merendeel niet aan het werk is maar leeft van een (ontoereikende) uitkering waarbij vooral leefloontrekkers, personen die een leefloon of bijstandsuitkering ontvangen, oververtegenwoordigd zijn (Holmes et al., 2018; Onthaal Sint-Antonius, 2018; Tarasuk et al., 2014). Het is dan ook niet verwonderlijk dat voedselhulpgebruikers het tekort aan financiële middelen als belangrijkste reden naar voren schuiven waarom ze gebruikmaken van voedselhulp (Ghys en Diercks, 2013). Hierdoor kunnen ze immers de kosten reduceren om hun noden aan voeding te vervullen waardoor er meer budget overblijft voor het consumeren van andere essentiële goederen en diensten (Geerts et al., 2013). Hoewel het duidelijk is dat voedselhulpgebruikers financiële moeilijkheden ondervinden, ontbreekt in België empirische evidentie over de financiële impact van voedselhulp. Slechts enkele studies in het buitenland waagden een poging om op kwantitatieve wijze de monetaire waarde van voedselhulp te schatten. In het Verenigd Koninkrijk berekenden Caraher en Furey (2018) de kost van een voedselpakket in vergelijking met de kost van een gezond voedingspatroon terwijl Pollastri en Maffenini (2018) een gelijkaardig onderzoek voerden in een voedselbank in Italië.

* Dit artikel werd opgemaakt op basis van de masterscriptie van de auteur die bekroond werd als een van de 3 laureaten van de BTSZ Student Award masterscriptie 2019.

De auteurs bedanken Bea Cantillon voor de waardevolle opmerkingen en suggesties die hebben bijgedragen aan dit artikel.

In dit artikel presenteren we de resultaten van een onderzoek naar de monetaire waarde van voedselpakketten in Antwerpen en vergelijken we de omvang van de hulp met de hoogte van de sociale minima in België. Met andere woorden onderzoeken we de financiële impact van voedselhulp voor gezinnen met een beperkt huishoudbudget en in welke mate dit compenseert voor ontoereikende minimum inkomensbescherming. De focus in dit artikel ligt op het leefloon en wel om twee redenen. Enerzijds zijn leefloners oververtegenwoordigd bij de voedselbanken, anderzijds is het leefloon een interessante casus omdat het fungeert als laatste vangnet in de sociale bijstand voor personen die geen aanspraak (meer) kunnen maken op een andere uitkering.¹

Door middel van een *casestudy* bij het voedselverdeelpunt Onthaal Sint-Antonius te Antwerpen schatten we vooreerst de monetaire waarde van voedselpakketten met de referentiebudgettenmethode (Storms, 2012; Storms et al., 2015). Ten tweede berekenen we het aandeel van voedselhulp in de totale kost van voeding en het netto beschikbaar inkomen van leefloners. Nadien brengen we de financiële impact van voedselhulp op de inkomensadequaatheid van het leefloon in kaart, door het leefloon met en zonder voedselhulp te vergelijken met de hoogtes van zowel de armoederisicograad als de referentiebudgetten. Tot slot bekijken we de impact op de inkomensadequaatheid in het geval gezinnen voedselhulp ontvangen én alle bestaande kostenreducerende maatregelen opnemen waar leefloontrekkers theoretisch gezien aanspraak op kunnen maken.

Het verdere verloop van dit artikel ziet eruit als volgt: in Sectie 2 schetsen we hoe toereikend of adequaat het leefloon is in België. Vervolgens kaderen we de Europese en Belgische context waarin voedselhulp georganiseerd wordt (Sectie 3). Nadien gaan we dieper in op wat we leren uit de literatuur over het profiel van mensen die voedselhulp ontvangen (Sectie 4) en over de mogelijke impact die dit op hen heeft (Sectie 5). In Sectie 6 komen de data en methoden aan bod, gevolgd door de resultaten in Sectie 7. Tot slot worden een conclusie en enkele mogelijke pistes voor beleid geformuleerd (Sectie 8).

2. TOEREIKENDHEID VAN HET LEEFLOON IN BELGIE

Om de sociale minima te beoordelen op hun adequaatheid in functie van de menselijke waardigheid, worden vaak twee maatstaven gebruikt: de Europese armoedelijin en de referentiebudgetten (Storms, 2018). De Europese relatieve armoedegrens bedraagt 60% van het nationaal mediaan equivalent netto beschikbaar huishoudinkomen (Eurostat, 2020). Dit meetinstrument is wijdverspreid en op eenvoudige en statistisch betrouwbare wijze te berekenen (Atkinson et al., 2002), maar het is niet meteen duidelijk welke levensstandaard mensen met een inkomen ter hoogte van de armoedegrens kunnen bereiken (Goedemé et al., 2019). Om de adequaatheid van het leefloon te meten gebruiken we daarom ook de zogenaamde referentiebudgetten.

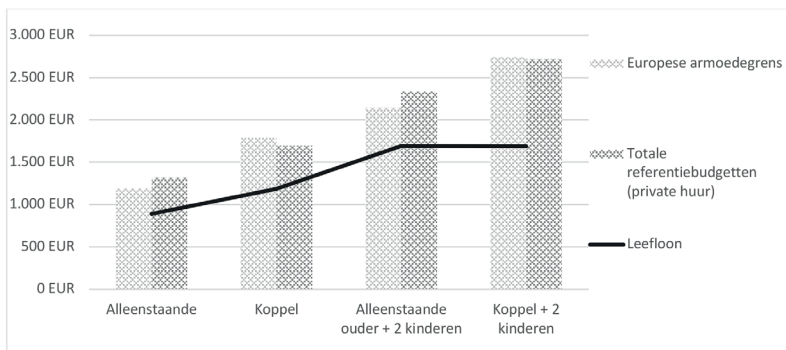
Referentiebudgetten zijn geprijsde korven van goederen en diensten die een bepaalde levensstandaard illustreren, in dit geval weerspiegelen ze wat specifieke typegezinnen minimaal nodig hebben om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving (Storms, 2012). Voor de ontwikkeling van de Belgische referentiebudgetten werd

(1) <https://www.vlaanderen.be/leefloon>.

vanuit een normatief kader over maatschappelijke participatie overgegaan naar universele en intermediaire behoeften (cf. Doyal en Gough, 1991), om zo vast te leggen wat minimaal noodzakelijke goederen en diensten zijn (Storms, 2012). Korven of behoeften die met gezondheid te maken hebben omvatten gezonde voeding, geschikte kleding, adequate huisvesting, gezondheidszorg en rust en ontspanning. Korven die onder autonomie vallen betreffen een veilige kindertijd, betekenisvolle relaties, mobiliteit en veiligheid (Storms, 2012). Door zoveel mogelijk beroep te doen op bestaande richtlijnen, aanbevelingen en wetenschappelijke kennis, aangevuld met opinies van experts en burgers met verschillende socio-economische achtergronden, werd een concrete invulling gegeven aan de budgetkorven (Storms, 2012). Doordat de referentiebudgetten op normatieve wijze weergeven wat iemand minimaal nodig heeft om een menswaardig leven te leiden, zijn ze uiterst geschikt zijn om de toereikendheid van de sociale minima te bepalen (Storms et al., 2015).

De hoogtes van de referentiebudgetten (voor gezinnen die een private woning huren) en de Europese armoedegrens in Figuur 1 wijzen erop dat het netto beschikbaar inkomen van gezinnen met een leefloon ontoereikend is om menswaardig te leven. Er zijn echter grote verschillen naargelang het gezinstype. Het grootste tekort is terug te vinden bij koppels met kinderen. Meer specifiek zijn de tekorten het grootst voor een koppel met oudere kinderen, waar het netto inkomen slechts 65% bedraagt van wat ze minimaal nodig hebben.

FIGUUR 1: ADEQUAATHEID VAN HET NETTO BESCHIKBAAR INKOMEN VAN GEZINNEN MET EEN LEEFLOON OP BASIS VAN EEN VERGELIJKING MET DE EUROPESE ARMOEDELIJN EN DE REFERENTIEBUDGETTEN (2018)



Bron: Eurostat (2018), MIPI-HHoT 2018 en Referentiebudgetten 2018 (CEBUD).

Om de ontoereikendheid van de sociale minima te compenseren hebben overheden, profit- en non-profitorganisaties een aantal kostenreducerende maatregelen ingevoerd waar lage inkomensgezinnen gebruik van kunnen maken (Cantillon, 2018; Penne et al., 2020). Voorbeelden zijn de verhoogde tegemoetkoming in de gezondheidszorgen en de sociale maximumfactuur voor elektriciteit en aardgas. De meeste van deze sociale

tarieven worden echter niet automatisch toegekend, waardoor ondergebruik naar alle waarschijnlijkheid veelvuldig voorkomt (voor een overzicht van de oorzaken van non-take-up zie Van Mechelen en Janssens, 2017). Het belangrijkste sociaal voordeel waarvan lage-inkomensgezinnen gebruik kunnen maken is sociale huisvesting. Indien gehuurd kan worden in de sociale sector, leert onderzoek op basis van de referentiebudgetten ons dat het inkomen voor bepaalde gezinstypes met een leefloon net toereikend kan worden (zie Penne et al., 2020; Storms et al., 2015). Gezien de lange wachtlijsten voor een sociale woning, kunnen echter weinig gezinnen hier effectief gebruik van maken (Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen, 2019).

Zoals eerder aangehaald, bevatten de referentiebudgetten ook een voedingskorf. Volgens berekeningen is na huisvesting voeding de tweede grootste uitgavenpost in het gezinsbudget (Storms, 2012; Storms et al., 2015). Per extra gezinslid zijn er voor voeding aanzienlijke meerkosten omdat hier, in tegenstelling tot huisvesting, weinig schaalvoordelen zijn. Voeding neemt dus een grote hap uit het noodzakelijke budget van gezinnen, ongeacht of het om een klein of groot gezin gaat. In deze studie bekijken we voedselhulp als een kostenreducerende maatregel die de noodzakelijke kosten van gezinnen inzake voeding kan verminderen.

3. EUROPESE EN BELGISCHE CONTEXT VAN VOEDSELHULP

3.1. EUROPESE STEUN: VAN LANDBOUW- NAAR SOCIALE KWESTIE

Het moderne concept van voedselbanken werd voor het eerst uitgewerkt in 1967 in de Verenigde Staten, waarna het snel overwaarde naar de rest van Amerika en Canada. Het fenomeen vond zijn ingang in Europa in 1984 toen de eerste voedselbank werd opgericht in Frankrijk (FEBA, 2019) en in 1985 volgde België (Ghys en Oosterlynck, 2015). Al snel kwam de vraag naar één enkele instantie die voedselbanken op Europees niveau zou vertegenwoordigen (FEBA, 2019). Dit leidde in 1986 tot de oprichting van de Europese Federatie van Voedselbanken (FEBA), bedoeld om honger te reduceren via de strijd tegen voedselverspilling (FEBA, 2019). Dat jaar kende de Europese Unie (EU) tevens een record aan landbouwoverschotten. Deze overschotten kwamen via het Europees programma ten behoeve van de meest hulpbehoevenden (MDP)² deels ten goede aan de voedselbanken en dus aan de armen. Doordat landbouwoverschotten drastisch verminderden met de jaren, konden lidstaten vanaf 2010 een budget aanwenden om voeding aan te kopen via openbare aanbestedingen. Deze shift van overschotten naar aankopen vormde echter een juridisch probleem omdat er niet langer een link was met landbouwbeleid, wat leidde tot de oprichting van een nieuw fonds.

In 2014 werd het Fonds voor Europese Hulp aan de Meestbehoeftigen (FEAD) opgericht met als doel om de ergste vormen van armoede te verminderen en sociale inclusie te promoten in de EU, waardoor voedselhulp niet langer een landbouw- maar sociale kwestie werd (Caraher, 2015). Concreet ondersteunt het FEAD lokale initiatieven die sociale-integratiemaatregelen en niet-financiële steun – waaronder

(2) Het MDP-programma liep van 1987 tot 2013 en werd gefinancierd uit het gemeenschappelijk landbouwbeleid (CAP) van de EU.

voedselhulp – verlenen aan de minstbedeelden, waardoor het beschouwd kan worden als een concreet anti-armoedeprogramma met herverdelende mechanismen op Europees niveau (Greiss et al., 2019). Elk land ontving een bepaald bedrag voor de programmaperiode 2014-2020. In België bedroeg dit 88 miljoen EUR. Hoewel de omvang van het FEAD in budgettaire termen gering is (0,3% van het totale EU budget), loopt het in sommige lidstaten op tot bijna 50% van de uitgedeelde voedselhulp (Europese Commissie, 2019). De POD Maatschappelijke Integratie beheert dit bedrag in België en zorgt ervoor dat dit bij de lokale organisaties terecht komt. Het FEAD wordt met andere woorden direct op het lokale niveau ingezet en wordt bovendien met een gemeenschappelijk EU-budget gefinancierd, wat een uniek voorbeeld is in Europese solidariteit (Greiss et al., 2019).

3.2. VOEDSELHULP IN BELGIË

Voedselbanken zijn liefdadigheidsinstellingen die voedingsmiddelen verschaffen aan individuen en gezinnen die niet voldoende in staat zijn om in hun eigen levensonderhoud te voorzien (BFVB, 2020). Voedselbanken in België verstrekken echter niet rechtstreeks voedsel aan individuen maar doen dit via voedselverdeelpunten, sociale kruideniers en sociale restaurants, allen gekenmerkt als lokale organisaties die hoofdzakelijk gerund worden door vrijwilligers (Geerts et al., 2013). In België zijn er negen voedselbanken werkzaam op provinciaal niveau die overkoepeld worden door de Belgische Federatie van Voedselbanken (Geerts et al., 2013). In totaal zijn er meer dan 600 aangesloten caritatieve lokale verenigingen die voedselhulp verstrekken in België (BFVB, 2020). Dit maakt van hen dan ook de grootste speler op het gebied van noodhulp in België (Ghys en Oosterlynck, 2015). Ook in termen van volume is de BFVB niet te onderschatten, in 2019 verdeelde ze bijna 18.000 ton voeding (BFVB, 2020). Dit voedselaanbod komt van verschillende bevoorradingsbronnen, waarbij het grootste gedeelte van voedselhulp afkomstig is van de Europese Unie via het FEAD (37%). Daarna volgen de voedingsdistributie (30%) en de voedingsindustrie (28%) en in mindere mate is voeding afkomstig van veilingen (3%) en inzamelingen (2%).

De voedselbanken hebben twee missies. De eerste betreft de strijd tegen honger alsook de re-integratie van mensen in armoede via sociale tewerkstelling. De tweede doelstelling van voedselbanken is voedselverspilling tegengaan (BFVB, 2020). Belangrijk om in te zien is dat ze dus 'noodhulp' bieden aan hen die het nodig hebben, maar dat voedselbanken niet het (primaire) doel hebben enkel met voedselhulp mensen uit armoede te halen. In realiteit beperkt de rol van voedselbedeling zich echter niet tot noodhulp op korte termijn. Uit cijfers bij voedselverdeelpunten blijkt dat voedselhulp vaak voor langere tijd gebruikt wordt. Zo zou volgens Ghys en Dierckx (2013) voedselhulp mensen afhankelijk maken, met een negatief effect op het zelfbeeld als gevolg. Ander onderzoek geeft aan dat mensen voedselhulp als een lange-termijnhulpbron kunnen beschouwen (Holmes et al., 2018).

4. WIE MAAKT GEBRUIK VAN VOEDSELHULP?

Dat een steeds grotere groep mensen hun weg vinden naar de voedselbanken om beroep te doen op voedselhulp, doet ook de vraag rijzen wie deze personen zijn. Welke sociodemografische kenmerken hebben ze, in wat voor gezin leven ze en welke vorm

van inkomen hebben ze? Verscheidene studies hebben reeds een poging gedaan om de profielen van voedselhulpgebruikers in kaart te brengen. In deze sectie bespreken we de gegevens voor de klantenpopulatie van het voedselverdeelpunt Onthaal Sint-Antonius in 2018, aangezien we hier een *casestudy* uitvoerden (Onthaal Sint-Antonius, 2018).³

Uit een sociodemografische profielschets op basis van geslacht, leeftijd, nationaliteit en gezinstype, blijkt dat de groep klanten in het verdeelpunt Onthaal Sint-Antonius zeer divers is. De groep bestaat uit ongeveer evenveel mannen (49%) als vrouwen (51%). Het gaat hier vooral om mensen tussen de 30 en 50 jaar (59%). Een vijfde van de klanten is tussen de 50 en 60 jaar en 10% is ouder dan 60 jaar. Slechts een kleine groep (10%) is jonger dan 30 jaar. Belangrijk om te vermelden is dat deze gegevens betrekking hebben op de personen die de voedselpakketten komen ophalen, wat niet noodzakelijk overeenkomt met de personen die de voeding werkelijk consumeren. Zo is het aantal jonge begunstigten wellicht groter, omdat niet zij, maar veelal hun ouders, de voedselpakketten afhalen. Cijfers over de gezinssamenstelling kunnen dit gedeeltelijk verduidelijken. Alleenstaanden vormen de grootste groep (45%), gevolgd door gezinnen met twee personen (33,5%). Toch komen ook huishoudens met drie of meer personen frequent voor (21,5%). In de registratie werd echter geen opsplitsing gemaakt naar volwassenen en kinderen, waardoor het bijvoorbeeld niet mogelijk is na te gaan hoeveel een- en tweeloudergezinnen er zijn. Tot slot blijkt dat slechts iets meer dan de helft van de klanten de Belgische nationaliteit heeft, wat kan worden verklaard doordat dit voedselverdeelpunt in het centrum van een grote stad ligt waar veel verschillende nationaliteiten voorkomen.

Wat betreft de beroepsstatus en het inkomen, worden enkel cijfers van de groep klanten mét verblijfsvergunning weergegeven, aangezien uitkeringen veel onzekerder zijn voor mensen zonder wettelijke verblijfsvergunning. Slechts 2% van de klanten heeft regulier werk. Wat uitkeringen in de sociale zekerheid betreft, rapporteert Onthaal Sint-Antonius volgende gegevens: 7% heeft een ziekte- of invaliditeitsuitkering, 3% een pensioen, 2% een tegemoetkoming voor personen met een arbeidshandicap en 10% een werkloosheidsuitkering. De grootste groep is echter te vinden in de sociale bijstand: 42% van de klanten ontvangt een leefloon. Ook internationaal onderzoek bevestigt dat mensen met een leefloon de grootste groep uitmaken van klanten bij de voedselbank (Holmes et al., 2018; McPherson, 2006; Tarasuk et al., 2014).

5. DE IMPACT VAN VOEDSELHULP

Voedselhulp heeft ontegensprekelijk een impact op gezinnen die hier gebruik van moeten maken. Het gros van de studies naar de impact van voedselhulp focust op de emotionele en sociale ervaringen van voedselhulpgebruikers aan de hand van kwalitatief onderzoek zoals interviews, observaties of groepsgesprekken. Uit deze studies komt duidelijk naar voor dat, hoewel voedselbedeling impliceert dat klanten gratis voedsel ontvangen, er sprake is van zogenaamde 'verborgen' kosten voor personen die voedselhulp ontvangen, zoals het ervaren van schaamte, minderwaardigheid of

(3) De focus ligt in deze studie op België, maar uit internationaal onderzoek blijkt dat de kenmerken van voedselhulpgebruikers niet substantieel verschillen van andere hoge-inkomenslanden (zie bijvoorbeeld Holmes et al., 2018; McPherson, 2006).

stigmatisering (o.a. Geerts et al., 2013; Middleton et al., 2018; Purdam et al., 2016; van der Horst et al., 2014). Deze stigmatisering maakt de drempel om gebruik te maken van voedselhulp erg groot (Ghys en Oosterlynck, 2015), waardoor individuen de beslissing om naar de voedselbank te stappen vaak uitstellen tot ze echt wanhopig zijn (McPherson, 2006; Middleton et al., 2018).

Voedselhulp heeft ook een financiële impact op het huishoudbudget van gezinnen. Personen die beroep doen op voedselbanken bevinden zich namelijk in een precaire financiële situatie, waardoor ze trachten te besparen waar mogelijk (Geerts et al., 2013). De stap zetten naar voedselhulp zorgt er niet alleen voor dat huishoudens meer zekerheid hebben over een aantal voedingsproducten, het zorgt er ook voor dat ze meer geld overhouden voor andere zaken omdat ze kunnen besparen op voeding (Geerts et al., 2013). Dit is niet onbelangrijk aangezien voeding de op één na belangrijkste uitgavenpost is in het huishouden (Storms, 2012). Daarenboven maakt voeding bij armere gezinnen een relatief groter deel uit van hun huishoudelijke uitgaven dan bij rijkere gezinnen (Burns en Friel, 2007).

Maar hoe belangrijk is voedselhulp voor het budget van gezinnen die er gebruik van maken? Pollastri en Maffeni (2018) trachtten in een statistische studie het percentage van voedselhulp weer te geven ten opzichte van de totale hoeveelheid geconsumeerde voeding in één lokale organisatie in Milaan, Italië. Aan de hand van een steekproef van veertig gezinnen, werd de gemiddelde waarde van de voedselpakketten berekend. Dit bedroeg volgens hun schattingen 68,42 EUR per maand, ten opzichte van een totaal van 289,84 EUR uitgaven aan voeding. Caraher en Furey (2018) schatten de waarde van voedselhulp voor vier voedselverdeelpunten in Noord-Ierland en vergeleken deze waarde met de kost van een gezond voedingspatroon, waarvoor ze zich baseerden op referentiebudgetten-onderzoek. Dat is ook de methode die wij gevolgd hebben.

6. DATA EN METHODE

Op basis van de samenstelling van de voedselpakketten bij Onthaal Sint-Antonius, werden de producten geprijsd aan de hand van de referentiebudgettenmethode. De overeenkomstige bedragen werden toegevoegd aan de gesimuleerde netto beschikbare inkomens van specifieke typegezinnen en vergeleken met de hoogte van de Europese armoedegrens en de totale referentiebudgetten.

6.1. CASESTUDY: VOEDSELVERDEELPUNT 'ONTHAAL SINT-ANTONIUS'

In een eerste fase van dit onderzoek werd een *casestudy* uitgevoerd bij het voedselverdeelpunt 'Onthaal Sint-Antonius' te Antwerpen waar data werden verzameld over de voedselpakketten. Gedurende acht weken – gaande van midden februari 2019 tot midden april 2019 – werden op wekelijkse basis de inhoud en samenstelling van de voedselpakketten manueel geregistreerd voor verschillende gezinsgroottes. Belangrijk om te vermelden is dat dit gaat om de maximale hoeveelheid producten die klanten kunnen meekrijgen. De voedselpakketten van klanten die bepaalde producten niet wensen mee te nemen (doordat ze het bijvoorbeeld niet lekker vinden of door bepaalde eetgewoonten niet kunnen eten) zullen met andere woorden kleiner zijn dan de voedselpakketten die geregistreerd werden. De voornaamste reden waarom

de inhoud van de voedselpakketten meermaals gemeten werd, betreft het controleren voor eventuele schommelingen in de inhoud en bijgevolg de geldwaarde van de voedselpakketten. De meeste voedselverdeelpunten ontvangen namelijk geregeld overschotten van supermarkten, maar de hoeveelheid van deze overschotten kan van week tot week en zelfs van dag tot dag sterk verschillen. Om voor deze fluctuaties te corrigeren en om betrouwbaardere resultaten te kunnen leveren, werden meerdere meetmomenten voorzien.

6.2. DE KOST VAN VOEDING: DE VOEDINGSKORF

Er bestaan verschillende methoden om de kost van voeding te bepalen.⁴ Wij vertrekken van de referentiebudgetten (met name de voedingskorf) als methode om de producten van de voedselpakketten te prijzen. Zoals reeds aangehaald zijn referentiebudgetten geprijsde korven van goederen en diensten die weergeven wat iemand minimaal nodig heeft om adequaat aan de samenleving te kunnen deelnemen. Eén van de elf omvattende noden of korven is de voedingskorf, die de minimale kost van een gezond voedingspatroon weergeeft. De voedingskorf is gebaseerd op de voedingsaanbevelingen van de Nationale gezondheidsraad en de nutritionele doelstellingen van het Nationaal Voedings- en Gezondheidsplan voor België. Met behulp van voedingsdeskundigen en burgers met verschillende socio-economische achtergronden in focusgroepen werden deze richtlijnen omgezet in een gevarieerde, smaakvolle, haalbare en aanvaardbare korf van voedingsproducten (Stroms, 2012). Het prijzen in de voedingskorf gebeurt aan de hand van minimale maar aanvaardbare prijzen in bereikbare supermarkten.

Belangrijk is dat de referentiebudgetten en dus ook de voedingskorf werden ontwikkeld voor specifieke typegezinnen. Wat gezinnen minimaal nodig hebben kan immers sterk verschillen naargelang hun kenmerken en leefsituaties. Om een financiële ondergrens te kunnen bepalen, wordt verondersteld dat de gezinsleden in een goede gezondheid verkeren, dat ze zelfredzaam en goed geïnformeerd zijn, toegang hebben tot publieke diensten en dat ze over de nodige competenties beschikken om dagelijks met een beperkt budget een gezonde maaltijd op tafel te zetten. Het is belangrijk om in gedachte te houden dat deze assumpties, voornamelijk voor kwetsbare gezinnen, niet altijd overeenkomen met de werkelijkheid. Wanneer gezinnen zich niet in deze 'ideale situatie' bevinden, wanneer ze niet beschikken over de nodige capaciteiten of wanneer ze specifieke (voeding)vereisten hebben, zal het berekende noodzakelijke budget onvoldoende zijn om toegang te hebben tot een adequaat voedingspatroon. Bovendien heeft voeding ook andere functies dan het behouden van een goede gezondheid en vervult het bijvoorbeeld ook verschillende sociale en culturele noden in de samenleving. De voedingskorf vertegenwoordigt enkel het minimale noodzakelijke budget voor een gezond, aanvaardbaar en gevarieerd dieet, maar in de andere korven (ontspanning en sociale relaties) van de referentiebudgetten wordt ook een minimaal budget opgenomen dat tegemoetkomt aan deze socio-culturele functies van voeding.

(4) Bijvoorbeeld Cost of Basic Needs methode (Burns en Friel, 2007), Minimum Cost of a Nutritious Diet methode (Geniez et al., 2014), Food Frequency Questionnaire en dagboekmethode (Monsivais et al., 2013) en Voedingspakket Voedingencentrum (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) Nederland).

In deze studie kozen we ervoor om de referentiebudgetten te gebruiken omdat ze de minimaal noodzakelijke en aanvaardbare kost van een gezond voedingspatroon in België in kaart brengen. Dit betekent dat de geschatte waarde van de voedselpakketten dus niet de werkelijke waarde van de voedselhulp weerspiegelt. In de referentiebudgetten wordt immers gebruikgemaakt van goedkope supermarktprijzen, terwijl dit in de voedselpakketten niet noodzakelijk het geval is (deze kunnen bijvoorbeeld duurdere merkproducten bevatten als gevolg van marktoverschotten). Het niet prijzen van de werkelijke producten, heeft echter als voordeel dat deze studie illustreert hoeveel een voedselpakket met gelijkaardige producten kost voor gezinnen aan minimale maar aanvaardbare marktprijzen. Voor de meerderheid van de producten in de voedselpakketten konden we de prijzen overnemen uit de voedingskorf en waar dit niet mogelijk was, prijsden we de producten op analoge wijze en indexeerden we deze producten naar juni 2018 aan de hand van de consumptieprijsindex voor Voeding en niet-alcoholische dranken (Statbel, 2019). Bovendien heeft deze methode tot voordeel dat de waarde van de voedingspakketten rechtstreeks verhouden kan worden tot de noodzakelijke kost van gezonde voeding en het totale budget dat minimaal nodig is voor een menswaardig bestaan.

6.3. HET LEEFLOON VOOR TYPEGEZINNEN

We vergelijken de geprijsde voedselpakketten met het inkomen waarover gezinnen met een leefloon beschikken. We maken hiervoor gebruik van de MIPI-HHoT-dataset, die gebaseerd is op de *Hypothetical Household Tool* (HHoT) van het EUROMOD-microsimulatiemodel om minimum inkomensbescherming indicatoren (MIPI) te construeren. De MIPI-HHoT-dataset bevat simulaties van netto beschikbare gezinsinkomens voor verschillende typegezinnen in drie inkomenssituaties, waaronder de situatie waarin het gezin rondkomt met een leefloon⁵ (Marchal et al., 2018).

In deze studie focussen we op vier typegezinnen:

- alleenstaande 35-jarige man;
- getrouwd heteroseksueel koppel, beiden 35 jaar;
- alleenstaande gescheiden vrouw van 35 met 2 kinderen – een jongen van 14 jaar en een meisje van 7 jaar;
- getrouwd heteroseksueel koppel, beiden 35 jaar, met 2 kinderen – een jongen van 14 jaar en een meisje van 7 jaar.

De hoogte van de gesimuleerde netto beschikbare inkomens voor de vier beschreven typegezinnen en een vergelijking van deze inkomens met de Europese armoedegrens en de referentiebudgetten gaven we reeds weer in Figuur 1 van Sectie 2, waar de ontoereikendheid van het leefloon aangetoond werd.

(5) Het gaat hier om leeflonen voor alleenstaanden (910,52 EUR per maand sinds 1 september 2018) en voor samenwonenden met gezinslast (1.254,82 EUR per maand sinds 1 september 2018) (POD MI, 2019).

7. RESULTATEN

7.1. MONETAIRE WAARDE VAN VOEDSELPAKKETTEN

Tabel 1 toont voor verschillende gezinsgroottes de gemiddelde geldwaarde van de voedselpakketten gedurende de registratieperiode, alsook de gemeten minimum- en maximumwaarden. Voor een alleenstaande bedraagt een voedselpakket gemiddeld 67 EUR per maand. De onder- en bovengrens, respectievelijk 56,42 EUR en 71,81 EUR, wijzen erop dat de voedselpakketten van week tot week in waarde verschillen. Dit verschil is vooral te wijten aan fluctuaties in de hoeveelheden overschotten die supermarkten en andere actoren aan het voedselverdeelpunt leveren. Deze resultaten hebben betrekking op één verdeelpunt en mogen dus niet veralgemeend worden naar alle caritatieve verenigingen in België die voedselhulp uitdelen. Ze geven wel een eerste indicatie van de monetaire waarde van voedselpakketten in een grootstad.

TABEL 1: GEPRIJSDE WAARDEN VOEDSELPAKKETTEN VOOR VERSCHILLENDE GEZINSGROOITE, IN EURO PER MAAND (2019)

Gezinsgrootte	Minimale waarde voedselpakket	Gemiddelde waarde voedselpakket	Maximale waarde voedselpakket
Alleenstaande	56,42	66,99	71,81
2 personen	62,44	73,69	77,45
3 personen	68,53	78,58	84,60
4 personen	98,52	106,77	115,37
5 personen	100,26	108,57	117,41
6 personen	102,00	110,60	119,50
≥ 7 personen	129,75	140,16	152,35

Bron: eigen berekeningen op basis van de voedingskorf 2018 en eigen geprijsde producten.

Naarmate meer personen in het huishouden aanwezig zijn, neemt de inhoud van de voedselpakketten en de geldwaarde toe. Er is evenwel geen proportionele toename per extra persoon in het huishouden. Dit is het gevolg van de wijze waarop in Onthaal Sint-Antonius de voedselpakketten samengesteld worden voor verschillende gezinsgroottes. Gezinnen bestaande uit één tot en met drie personen ontvangen van de meeste voedingsproducten één stuk, gezinnen bestaande uit vier tot en met zes personen twee stukken en gezinnen met meer dan zes personen drie stukken.⁶ Tabel 1 laat de gevolgen van deze praktijk duidelijk zien. Een gezin met twee of drie personen ontvangt een voedselpakket waarvan de waarde nauwelijks hoger ligt dan voor een één- of tweepersoonsgezin. De waarde van een voedselpakket voor een gezin

(6) Deze regel geldt voor de meerderheid van de producten, waaronder bloem, melk, groenten in blik, vlees, charcuterie, kaas. De reden hiervoor is dat veel van deze producten in een bepaalde hoeveelheid verpakt worden, waardoor het niet anders kan dan een alleenstaande een pak bloem van 1kg te geven, ook al is dit voor één persoon veel. Het zou echter niet mogelijk zijn met de beperkte middelen die Onthaal Sint-Antonius heeft, om voor ieder extra gezinslid een bijkomend product mee te geven. Enkel zaken als fruit, yoghurt, frisdrank, ... worden gerekend per persoon.

met vier personen neemt sterker toe, tot 106,77 EUR, doordat een groot deel van de producten verdubbeld wordt. Voor gezinnen met vijf en zes personen bedragen de voedselpakketten gemiddeld 108,57 EUR en 110,60 EUR, opnieuw slechts een minieme stijging. Ten slotte werd voor gezinnen met zeven of meer personen een gemiddelde maandelijkse waarde geschat van 140,16 EUR.

Uit deze geschatte waarden zien we dat het voedselpakket relatief voordeliger is voor kleine gezinnen dan voor grote gezinnen. Bovendien wordt er voor de meeste producten een extra eenheid gegeven vanaf vier en opnieuw vanaf zeven personen, waardoor gezinnen met één, vier en zeven personen een voordeel ondervinden. Dit heeft bijgevolg directe gevolgen voor het 'inkomensvoordeel' van gezinnen die voedselhulp ontvangen, wat verder in dit hoofdstuk zal blijken.

7.2. AANDEEL VOEDSELHULP IN DE KOST VAN VOEDING EN HET INKOMEN

Aangezien voedselbedeling in de eerste plaats een invloed heeft op de noodzakelijke uitgaven voor voeding, tonen we in Tabel 2 het aandeel van voedselhulp in de totale minimale kost van een gezond voedingspatroon, zoals berekend in de Belgische referentiebudgetten. Dit doen we voor de vier typegezinnen die een leefloon ontvangen (zie Sectie 6.3.): een alleenstaande, een koppel, een alleenstaande ouder met twee kinderen en een koppel met twee kinderen.

Voedselhulp dekt een aanzienlijk deel van de totale kost van een gezond en gevarieerd voedingspatroon, indien het gezin geen bijkomende noden of specifieke voedingsvereisten heeft en de competenties heeft om dagelijks zelf maaltijden te bereiden (zie Sectie 6.2. voor meer informatie over de typegezinnen en assumpties). In Tabel 2 zien we dat voedselhulp voor een alleenstaande man ongeveer 40% van de totale voedingskost dekt. Dit betekent dat, om aan een gezond en gevarieerd eetpatroon te voldoen, nog iets meer dan de helft aan voeding zelf aangekocht dient te worden. In de vorige sectie zagen we dat het aantal gezinsleden in hoge mate het aantal voedingsproducten bepaalt dat de gezinnen ontvangen. Dit vertaalt zich ook hier: het aandeel van voedselhulp in de totale voedingskorf daalt sterk met de gezinsgrootte. Voor een koppel bedraagt het aandeel 24,7%, voor een alleenstaande ouder en een koppel met twee kinderen daalt dit tot ongeveer 18%.

TABEL 2: MINIMALE VOEDINGSKOST ZOALS BEREKEND IN DE VOEDINGSKORF, WAARDE VOEDSELPAKKET EN PERCENTAGE VOEDSELHULP IN MINIMAAL VOEDINGSBUDGET

Typegezin	Minimale kost voedingskorf (EUR/maand)	Waarde voedselpakket (EUR/maand)	% voedselpakket in voedingskorf
Alleenstaande (man)	165,80	66,99	40,40%
Koppel	298,60	73,69	24,68%
Alleenstaande ouder + 2 kinderen	436,50	78,58	18,00%
Koppel + 2 kinderen	590,60	106,77	18,08%

Bron: eigen berekeningen op basis van de voedingskorf (2018).

Hoe verhouden de voedselpakketten zich tot het gehele inkomen van leefloontrekkers? Deze berekening is nuttig om een eerste idee te krijgen betreffende de impact die voedselhulp heeft op de inkomensadequaatheid van het leefloon. De netto beschikbare inkomens van de vier typegezinnen met een leefloon bedragen achtereenvolgens 890,53 EUR, 1.185,92 EUR, 1.692,60 EUR en 1.690,44 EUR (MIPI-HHoT, 2018). In de laatste kolom van Tabel 3 tonen we de procentuele waarde van het geschatte aandeel dat voedselhulp inneemt in het netto beschikbaar inkomen van elk van deze typegezinnen.

TABEL 3: LEEFLOON, WAARDE VOEDSELPAKKET EN PERCENTAGE VOEDSELHULP IN BESCHIKBAAR INKOMEN

Typegezin	Leefloon (NBI) (EUR/maand)	Waarde voedselpakket (EUR/maand)	% voedselpakket in inkomen
Alleenstaande	890,53	66,99	7,00%
Koppel	1.185,92	73,69	5,85%
Alleenstaande ouder + 2 kinderen	1.692,60	78,58	4,44%
Koppel + 2 kinderen	1.690,44	106,77	5,94%

Bron: eigen berekeningen op basis van de voedingskorf (2018) en MIPI-HHoT (2018).

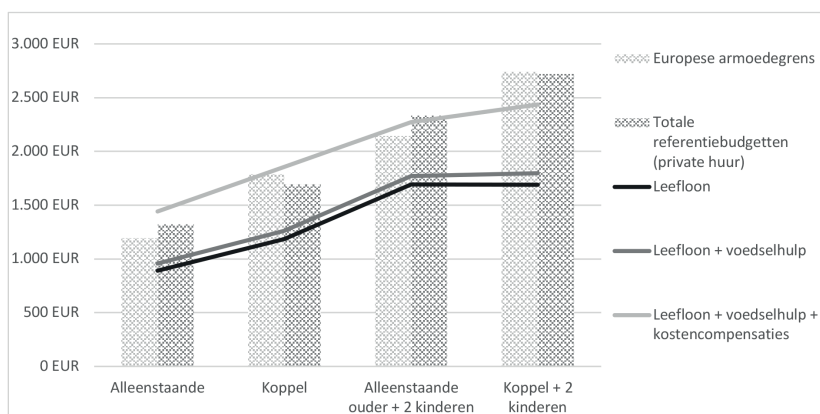
Voor een alleenstaande bedraagt voedselhulp 7% ten opzichte van het netto beschikbaar inkomen. Dit aandeel is niet verwaarloosbaar, maar is eerder klein. Voor meerpersoonshuishoudens ligt dit percentage nog lager omdat de minimuminkomens hoger liggen (rekening houdend met de extra gezinslast), terwijl voedselpakketten maar licht toenemen (zie Sectie 7.1.). Voor een koppel bedraagt de voedselhulp 5,85% van het inkomen en voor een alleenstaande ouder met twee kinderen daalt

dit verder tot 4,44%. Tot slot bedraagt het aandeel voedselhulp voor een koppel met twee kinderen 5,94% van hun beschikbare inkomen, wat opnieuw iets hoger ligt ten opzichte van een alleenstaande ouder gezien de waarde van het voedselpakket stijgt, terwijl het inkomen ongeveer hetzelfde blijft.

7.3. IMPACT VOEDSELHULP OP DE INKOMENSADEQUAATHEID VAN HET LEEFLOON

In welke mate kan voedselhulp iets veranderen aan de ontoereikendheid van het leefloon? Resultaten uit de vorige sectie brachten reeds aan het licht dat voedselhulp, zij het in beperkte mate, een deel van de noodzakelijke uitgaven voor voeding kan drukken. In Figuur 2 bestuderen we de toereikendheid van het minimuminkomen van vier typegezinnen in drie situaties: (1) gezinnen die een leefloon ontvangen, (2) gezinnen die een leefloon en voedselhulp ontvangen en (3) gezinnen die een leefloon ontvangen, en naast voedselhulp ook een sociale woning huren en alle sociale voordelen opnemen waar zij recht op hebben. Om de financiële impact van voedselhulp en de andere voordelen te kunnen schatten, worden deze kostenreducties opgeteld als 'inkomensvoordeel' bij het beschikbare inkomen.

FIGUUR 2: DE ADEQUAATHEID VAN HET NETTO BESCHIKBAAR INKOMEN VOOR GEZINNEN MET EEN LEEFLOON, ZONDER EN MET EEN 'INKOMENSVORDEEL' UIT VOEDSELHULP EN ANDERE KOSTENCOMPENSERENDE MAATREGELEN (2018)



Bron: eigen berekening op basis van MIPI-HHoT dataset 2018, Referentiebudgetten 2018 en de geschatte financiële waarde van voedselhulp. Toevoeging van sociale huur en andere kostencompensaties op basis van de paper van Penne et al. (2020).

Uit Figuur 2 zijn drie zaken af te leiden. Ten eerste, door de zwarte lijn (hoogte van het netto inkomen uit het leefloon) met de grijze balken (de referentiebudgetten en armoederisicograad) te vergelijken, zien we op basis van beide indicatoren dat de leeflonen ontoereikend zijn voor alle typegezinnen (cf. Figuur 1). Op basis van de Europese armoedegrens is het tekort het grootst voor koppels met (1.049,87 EUR) en

zonder kinderen (601,24 EUR). De tekorten voor alleenstaanden (300,91 EUR) en eenoudergezinnen (451,99 EUR) zijn kleiner, maar even goed substantieel.

Ten tweede, zien we dat het leefloon inclusief het financiële voordeel uit voedselhulp (weergegeven door de donkergrijze lijn) hoger ligt dan het leefloon zonder voedselhulp (zwarte lijn). Desondanks is het verschil tussen deze twee lijnen klein. We nemen waar dat de inkomens van leefloners inclusief de waarde van voedselhulp nog steeds ver onder de armoedegrens en de referentiebudgetten vallen. De leeflonen blijven met andere woorden onvoldoende middelen hebben om een menswaardig leven te leiden, zelfs indien de gezinnen beroep doen op voedselhulp.

Tot slot weerspiegelt de lichtgrijze lijn het netto inkomen uit het leefloon inclusief de financiële voordelen uit voedselhulp, sociale huur én alle bestaande kostenreducerende maatregelen waar gezinnen met een leefloon aanspraak op kunnen maken om hun noodzakelijke uitgaven te drukken (Storms et al., 2015; Penne et al., 2020). Naast sociale huur, namen we de volgende sociale voordelen mee in deze oefening: het sociaal tarief voor elektriciteit en water, een kortingsbon voor energiezuinige toestellen, de verhoogde tegemoetkoming in gezondheidszorgen, het sociaal telefoon- en internettarief, de vrijstelling van de provinciebelasting en de reductie op het openbaar vervoer (cf. Penne et al., 2020). We stellen vast dat het leefloon voor alleenstaanden en koppels zonder kinderen nipt volstaat wanneer ze een sociale woning huren, beroep doen op voedselhulp en alle bovengenoemde kostenreducerende maatregelen. Ook een alleenstaande ouder met twee kinderen zal in dit geval net voldoende middelen hebben om niet onder de armoedegrens te vallen, maar volgens de referentiebudgetten blijft het inkomen onvoldoende. Voor koppels met twee kinderen tonen beide indicatoren aan dat het leefloon ontoereikend blijft, zelfs indien ze gebruikmaken van voedselhulp, sociale huur en alle andere kostenreducerende maatregelen.

Met andere woorden, we zien dat voedselhulp en andere sociale voordelen een impact kunnen hebben op de toereikendheid van de minimuminkomensbescherming (het grootste voordeel komt onmiskenbaar uit sociale huur, zie Penne et al., 2020). Anderzijds merken we ook grote verschillen tussen gezinstypes en dat sommigen uit de boot vallen. Bovendien is het belangrijk op te merken dat in werkelijkheid weinig gezinnen al deze voordelen kunnen opnemen, door problemen zoals lange wachtlijsten, gebrek aan automatische toekenning of ingewikkelde administratieve procedures (zie Van Mechelen en Janssens, 2017). Desondanks geeft het betrekken van deze voordelen een vollediger beeld van wat kostenreducerende maatregelen teweeg kunnen brengen voor het netto beschikbaar inkomen van lage-inkomensgezinnen.

8. CONCLUSIE EN BELEIDSAANBEVELINGEN

De resultaten uit deze studie tonen aan dat voedselhulp 7% van het inkomen vertegenwoordigt voor een alleenstaande met een leefloon, 5,85% voor een koppel, 4,44% voor een eenoudergezin met twee kinderen en 5,94% van een koppel met twee kinderen. Voedselhulp is dus niet onbelangrijk, maar het is duidelijk dat louter voedselhulp onvoldoende is om de tekorten van het leefloon te kunnen compenseren. Daarvoor is de afstand te groot tussen het leefloon en het budget dat nodig is om niet in armoede te vallen en een menswaardig bestaan leiden. Deze bevinding sluit aan bij vaststellingen uit voorgaande kwalitatieve onderzoeken, waarin klanten van voedselverdeelpunten getuigen dat voedselhulp hen op financieel vlak tot op zeker hoogte helpt, maar niet in de mate dat ze hiermee uit armoede raken (Geerts et al., 2013).

In de uitspraak ‘alle kleine beetjes helpen’ zit echter een vorm van waarheid. Hoewel voedselbedeling *an sich* niet noemenswaardig bijdraagt aan het verminderen van het risico op armoede, toonde onze analyse dat een combinatie van voedselhulp, een sociale woning en andere kostenreducerende maatregelen wél opmerkelijke verbeteringen in inkomensadequaatheid kan teweegbrengen. Alleenstaanden en koppels zonder kinderen met een leefloon hebben (indien ze aan alle voorwaarden voldoen, zoals een goede gezondheid – zie Sectie 6.2.) minimaal nipt voldoende om te kunnen deelnemen aan de samenleving, indien ze behalve voedselhulp ook gebruikmaken van de voordelen van sociale huisvesting, het sociaal tarief voor water en elektriciteit, enzovoort. Voornamelijk het huren van een woning op de sociale huurmarkt maakt een wezenlijk verschil voor gezinnen (zie Penne et al. 2020). Voor grotere gezinnen met kinderen blijven de leeflonen in de meeste gevallen onvoldoende, zelfs wanneer ze gebruikmaken van al deze extra financiële voordelen. Bovendien maken veel kwetsbare gezinnen geen gebruik van deze sociale voordeeltarieven of van voedselhulp, door de lange wachtlijsten (zie Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen, 2019), schaamte en stigmatisering (bijvoorbeeld Ghys en Oosterlynck, 2015; Middleton et al., 2018) of andere drempels, zoals gebrekkige informatie, fragmentering, en complexe administratie (zie bijvoorbeeld Van Mechelen en Janssens 2017).

De resultaten uit deze studie zijn onderhevig aan enkele beperkingen. Ten eerste zijn de resultaten enkel van toepassing op één voedselverdeelpunt en dit voor een periode van 8 weken. De geschatte waarde van de voedselpakketten kan dus niet veralgemeend worden naar alle voedselhulp in België. Ten tweede focussen we ons in deze studie op de minimale kost van een gezond, aanvaardbaar en gevarieerd voedingspatroon voor specifieke typegezinnen die in goede gezondheid verkeren, zelfredzaam en goed geïnformeerd zijn en dagelijks hun eigen maaltijd kunnen bereiden. De noodzakelijke voedingsuitgaven van gezinnen met bijkomende noden — omwille van bijvoorbeeld gezondheidsproblemen of een gebrek aan competenties om met een beperkt budget te winkelen of te koken — zullen hoger liggen dan de berekende voedingskorf. Dit zorgt waarschijnlijk voor een overschatting van het aandeel van voedselhulp in de totale noodzakelijke uitgaven die kwetsbare gezinnen moeten maken om toegang te hebben tot een gezond voedingspatroon en een menswaardig bestaan in het algemeen. Tot slot hebben we in deze studie geen rekening gehouden met de kwaliteit van de voedselpakketten. Uit onderzoek weten we dat deze niet noodzakelijk overeenstemmen

met gezonde, gevarieerde en kwaliteitsvolle voedingsproducten (zie bijvoorbeeld Ghys en Dierckx, 2013; Middleton et al. 2017).

Met het oog op een betere bescherming voor lage-inkomensgezinnen kunnen we op drie vlakken aanbevelingen formuleren. Ten eerste is het aangewezen om te streven naar een adequate sociale bescherming door middel van structurele maatregelen, zoals het optrekken van de sociale minima tot aan de armoedegrens. Het gat dichten van het leefloon en andere sociale minima met de armoedegrens is echter geen gemakkelijke opgave. Er hangt een hoog prijskaartje aan vast en is hoe dan ook een proces van lange adem (zie Collado et al., 2019).

Ten tweede is er nog ruimte voor verbetering wat de piste van kostenreducerende maatregelen betreft. Het is een objectieve vaststelling dat deze sociale voordelen gezinnen met een uitkering of laag inkomen op financieel vlak kunnen helpen. In realiteit doen ze dit niet noodzakelijk, wegens de reeds aangehaalde problemen. Het feit dat vele sociale tarieven eerst moeten worden aangevraagd, waarbij gezinnen bovendien eerst weet moeten hebben van het bestaan van deze voordelen, maakt dat deze in werkelijkheid niet zo toegankelijk zijn. Als gezinnen dan toch de weg vinden naar een sociaal voordeeltarief, lopen ze bovendien het risico op lange wachtlijsten te belanden. Een vergroting van het aanbod aan bijvoorbeeld sociale woningen is daarom een must, gezien sociale huisvesting de grootste reductie in kosten van gezinnen veroorzaakt (zie Penne et al., 2020).

Tot slot blijft voedselhulp, ondanks haar beperkte financiële aanvulling, een controversiële vorm van noodhulp die gepaard gaat met onder meer schaamte en stigma (Ghys en Oosterlynck, 2015; Van der Horst et al., 2014). Gezien de stijgende vraag naar voedselhulp en de toenemende beleidsaandacht voor voedselbanken in relatie tot armoede(bestrijding), is er meer dan ooit nood aan empirisch onderzoek naar de aanleidingen en implicaties van voedselhulp. Het is langs de ene kant nodig dat er heden caritatieve organisaties bestaan die inspelen op de hoge noden van personen met gelimiteerde financiële middelen door voedselhulp te verdelen, maar langs de andere kant is het raadzaam dat de overheid maar ook het middenveld en de organisaties zelf nadenken over verbeteringen of menswaardigere alternatieven voor deze vorm van noodhulp.

BIBLIOGRAFIE

Atkinson, A. B., Cantillon, B., Marlier, E. en Nolan, B., *Social indicators: the EU and social inclusion*, Oxford, Oxford University Press, 2002.

Belgische Federatie van Voedselbanken, opgehaald van Belgische Federatie van Voedselbanken: <https://www.foodbanks.be/nl/de-hulpbehoevenden>, laatst geraadpleegd op 13 april 2020.

Burns, C. en Friel, S., It's time to determine the cost of a healthy diet in Australia, *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, vol. 31, nr. 4, 2007.

Cantillon, B., Social Security and Poverty Reduction in Rich Welfare States: Cracks in the Post War Policy Paradigm, *Avenues for the Future, CSB Working Paper*, University of Antwerp, nr. 18/17, 2018.

Cantillon, B., Goedemé, T. en Hills, J., *Decent Incomes for All. Improving policies in Europe*, New York (USA), Oxford University Press, 2019.

Caraher, M., The European Union Food Distribution programme for the Most Deprived Persons of the community, 1987-2013: From agricultural policy to social inclusion policy?, *Health policy*, 119, pp. 932-940, 2015.

Caraher, M. en Furey, S., *The economics of emergency food aid provision. A financial, social and cultural perspective*, Londen, Palgrave Pivot, 2018.

Collado, D., Cantillon, B., Van den Bosch, K., Goedemé, T. en Vandelanootte, D., The end of cheap talk about poverty reduction: the cost of closing the poverty gap while maintaining work incentives, in B. Cantillon, T. Goedemé en J. Hills (eds.), *Decent incomes for all: improving policies in Europe*, New York, Oxford University Press, 2019.

Doyal, L. en Gough, I., *A theory of human need*, Londen, Palgrave Macmillan, 1991.

Europese Commissie, *Mid-Term Evaluation of the Fund for European Aid to the Most Deprived, SWD(2019)*, 148 final, 2019.

Eurostat Online Database, online beschikbaar: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, laatst geraadpleegd op: 13 april 2020.

Geerts, A., Ghys, T. en Dierckx, D., Een verkennend onderzoek naar het gebruik van voedselbedeling, *VLAS-Studies 10*, Vlaams Armoedesteunpunt, Antwerpen, 2013.

Geniez, P., Mathiassen, A., de Pee, S., Grede, N. en Rose, D., Integrating food poverty and minimum cost diet methods into a single framework: A case study using a Nepalese household expenditure survey, *Food and Nutrition Bulletin*, vol. 35, nr. 2, 2014.

Gentilini, U., Banking on food: The state of food banks in high-income countries, *IDS Working Papers*, 2013(415), pp. 1-18, 2013.

Ghys, T. en Dierckx, D., Armoedebestrijding via voedsel: Oplossing of Symptoom, *Verslag 2de VLAS-Kennisplatform*, Antwerpen, 17 juni 2013.

Ghys, T. en Oosterlynck, S., Sociale innovaties bekeken vanuit armoedebestrijding: case study voedselbedeling via voedselbanken, *VLAS-Studies 24*, Vlaams Armoedesteunpunt, Antwerpen, 2015.

Goedemé, T., Storms, B., Penne, T. en Van den Bosch, K. (eds.), Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe. The development of a methodology for comparable reference budgets in Europe, *Final report of the pilot project*, Brussel, European Commission, 2015.

Greiss, J., Cantillon, B., Marchal, S. en Penne, T., Europe as agent that fills the gaps? The case of FEAD, *CSB Working Paper Series*, nr. 19.03, Antwerpen, University of Antwerp, 2019.

Holmes, E., Black, J. L., Heckelman, A., Lear, S. A., Seto, D., Fowokan, A. en Wittman, H., "Nothing is going to change three months from now": A mixed methods characterization of food bank use in Greater Vancouver, *Social Science & Medicine*, 200 (2018), pp. 129-136, 2018.

Marchal, S., Siöland, L. en Goedemé, T., Methodological working paper: Using HHoT to generate institutional minimum income protection indicators, *CSB Working Paper Series*, nr. 18/20, Antwerpen, 2018.

Marchal, S., Siöland, L. en Goedemé, T., MIPI-HHoT, Version 1.0.1. University of Antwerp, Data Repository, Zenodo. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2533898>, 2018.

McIntyre, L., Tougas, D., Rondeau, K. en Mah, C. L., "In"-sights about food banks from a critical interpretive synthesis of the academic literature, *Agriculture and Human Values*, 33, pp. 843-859, 2016.

McPherson, K., Food insecurity and the food bank industry: a geographical analysis of food bank use in Christchurch, *University of Canterbury Master's Thesis*, Canterbury, 2006.

Middleton, G. et al., The experiences and perceptions of food banks amongst users in high-income countries: An international scoping view, *Apetite*, 120, pp. 698-708, 2017.

Nibud, opgehaald van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting, <https://www.nibud.nl/consumenten/wat-geeft-u-uit-aan-voeding/>, laatst geraadpleegd op: 13 april 2020.

Onthaal Sint Antonius van Padua vzw, *Jaarverslag 2018*, 2018.

Penne, T., Cornelis, I. en Storms, B., All we need is... Reference budgets as an EU policy indicator to assess the adequacy of minimum income protection, *Social Indicators Research*, 147, pp. 991-1013, 2020.

Pollastri, A. en Maffenini, W., Estimation of the percentage of aid perceived from the food bank using a stratified sampling, *Social Indicator Research*, 136, pp. 41-49, 2018.

Poppendieck, J., *Sweet Charity? Emergency Food and the End of Entitlement*, USA, Penguin Books, 1999.

Purdam, K., Garratt, E. A. en Esmail, A., Hungry? Food insecurity, Social Stigma and Embarrassment in the UK, *Sociology*, vol. 50, nr. 6, pp. 1072-1088, 2016.

Statbel, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/consumptieprijnsindex/consumptieprijnsindex#panel-13>, laatst geraadpleegd op: 8 mei 2020.

Storms, B., *Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie*, Doctoraal proefschrift (PhD), Antwerpen, Universiteit Antwerpen, 2012.

Storms, B., Over de ondoeltreffendheid van de bijstandsinkomens en hoe OCMW's referentiebudgetten kunnen gebruiken als maatstaf om individuele leefsituaties te beoordelen in functie van menselijke waardigheid, Centrum Voor Budgetadvies en -onderzoek, Thomas More, *CEBUD Working paper*, 2018.

Storms, B., Penne, T., Vandelannoote, D. en Van Thielen, L., Referentiebudgetten als benchmark voor het beoordelen van de doeltreffendheid van de minimuminkomensbescherming. Hoe evolueerden inkomens en noodzakelijke uitgaven in de periode 2008-2013?, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 3, pp. 497-516, 2015.

Tarasuk, V., Dachner, N. en Loopstra, R., Food banks, welfare and food insecurity in Canada, *British Food Journal*, vol. 116, nr. 9, pp. 1405-1417, 2014.

Van der Horst, H., Pascucci, S. en Bol, W., The “dark side” of food banks? Exploring emotional responses of food bank receivers in the Netherlands, *British Food Journal*, vol. 116, nr. 9, pp. 1506-1520, 2014.

Van Mechelen, N. en Janssens, J., Who is to blame? An overview of the factors contributing to the non-take-up of social rights, *CSB Working Paper Series*, nr. 17.08, Antwerpen, University of Antwerp, 2017.

Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen, *Kandidaat-huurders. Statistisch bulletin 2018 (versie 1.1)*, 2019, opgehaald van Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen: <https://www.vmsw.be/home/footer/over-sociale-huisvesting/statistieken/kandidaat-huurders-en-kopers>.

INHOUDSTAFEL

DE FINANCIËLE IMPACT VAN VOEDSELBEDELING OP DE INKOMENSADEQUAATHEID VAN LEEFLOONTREKKERS IN BELGIË

1.	INLEIDING	593
2.	TOEREIKENDHEID VAN HET LEEFLOON IN BELGIË	594
3.	EUROPESE EN BELGISCHE CONTEXT VAN VOEDSELHULP	596
3.1.	EUROPESE STEUN: VAN LANDBOUW- NAAR SOCIALE KWESTIE	596
3.2.	VOEDSELHULP IN BELGIË	597
4.	WIE MAAKT GEBRUIK VAN VOEDSELHULP?	597
5.	DE IMPACT VAN VOEDSELHULP	598
6.	DATA EN METHODE	599
6.1.	CASESTUDY: VOEDSELVERDEELPUNT 'ONTHAAL SINT-ANTONIUS'	599
6.2.	DE KOST VAN VOEDING: DE VOEDINGSKORF	600
6.3.	HET LEEFLOON VOOR TYPEGEZINNEN	601
7.	RESULTATEN	602
7.1.	MONETAIRE WAARDE VAN VOEDSELPAKKETTEN	602
7.2.	AANDEEL VOEDSELHULP IN DE KOST VAN VOEDING EN HET INKOMEN	603
7.3.	IMPACT VOEDSELHULP OP DE INKOMENSADEQUAATHEID VAN HET LEEFLOON.	605
8.	CONCLUSIE EN BELEIDSAANBEVELINGEN	607
	BIBLIOGRAFIE	609